

Zagađeni vazduh nas ubija

Autor: generalna sekretarka Vijeća za regionalnu saradnju, Majlinda Bregu

Istaknuti važnost rješavanja problema zagađenja vazduha dolazi u pravom trenutku ovih dana kada se gradovi Zapadnog Balkana, a posebno Sarajevo, nalaze u samom vrhu liste najzagađenijih gradova u svijetu.

Za nas iz regiona, međutim, nema potrebe da pratimo statistike zagađenja vazduha na internetu, jer, na žalost, mi ih živimo. Alarmantna upozorenja koja čujemo ovih dana, a koja govore o zabrani izlaska napolje ili čak otvaranja prozora da provjetrimo naše domove, nimalo nas ne umiruju. Imamo prelijepe planine, ali odlazak na njih da bismo proveli slobodno vrijeme, skijali, bordali ili samo prošetali treba biti naš izbor, a ne sredstvo za preživljavanje.

A to je upravo ono što ljudi rade, tokom vikenda izvode djecu na planine u pokušaju da ublaže štetne posljedice dana provedenih u gradskoj magli ili zatvoreni u svojim domovima. Pa ipak, stalno se zanemaruje da je vazduh koji udišemo zagađen u mjeri koja je opasna po naše zdravlje. Nošenje maski za disanje radnim danima, a odlazak na planinu vikendom ne može biti rješenje, a naročito ne dugoročno. S obzirom da se mjere za zaštitu okoliša i borbu protiv klimatskih promjena konstantno nalaze na dnu spiska investicijskih i budžetskih izdvajanja vlasti, stvarnu cijenu zagađenosti vazduha plaća naše zdravlje.

Statistike su nemilosrdne. Osim podataka koje stalno razmjenjujemo o tome da su gradovi regiona najzagađeniji, podaci pokazuju i da je 26 posto svih poznatih neprenosivih bolesti u regionu uzrokovano zagađenjem vazduha. Ukupni broj preuranjenih smrti koje se direktno mogu pripisati zagađenju vazduha u gradovima dostiže skoro 5.000 godišnje. Veliki broj starijih elektrana daje jeftinu energiju, međutim, ta cijena se skupo plaća ljudskim zdravljem. Naime, oko 21.000 preuranjenih smrti godišnje može se pripisati zagađenju vazduha iz domaćinstava. Transportni sektor, koji je još jedan veliki izvor emisije CO₂, odgovoran je za sedam posto ukupne emisije štetnih gasova u regionu, dok se 13 posto svih preuranjenih smrti uzrokovanih zagađenjem vazduha povezuje sa sektorom transporta.

Postoje brojni alarmantni podaci i isto toliko znakova u svakodnevnom životu koji su prisutni već godinama, a koji zahtjevaju djelovanje. Čak i ako već danas počne nešto da se radi, istina je da smo, na žalost, već zakasnili.

Uprkos tome, mišljenja građana su podjeljena. Najnovije izdanje našeg istraživanja „Balkanski barometar“ pokazuje da devet od deset ljudi smatra da je zagađenje problem u njihovoj zajednici. Međutim, 32 posto ljudi kaže da nisu spremni koristiti ekološki prihvatljivije proizvode. Broj preduzeća koja su poduzela određene mjere radi smanjivanja štetnih uticaja na okoliš smanjio se za 13 posto u odnosu na 2017. godinu i sada iznosi 64 posto.

Dakle, osim konkretnog djelovanja, mora se više raditi i na podizanju svijesti građana da svako od nas, uključujući i djecu, može i treba doprinijeti promjenama, ne samo u cilju smanjenja zagađenost vazduha već i drugih aspekata zaštite okoliša, jer sve to utiče na klimatske promjene, koje su postale jedan od najvećih globalnih problema današnjice. U ovome smo zaista zajedno, bez obzira da li to htjeli priznati ili ne. Mali koraci su također

bitni, ušteda energije, pronalaženje alternativnih, čistijih rješenja za grijanje ne samo domaćinstava nego i vode, racionalnije korištenje automobila i davanja prednosti gradskom prijevozu ili biciklu, ali i smanjenje upotrebe plastičnih posuda i vrećica, vođenje računa o smeću da bi tako rijeke, planine, polja i šume bile čiste, pravilno odlaganje otpada, okretanje domaćoj hrani, smanjenje štampanje papira, itd. I putovanje od hiljadu milja počinje prvim korakom.

Vlade i lokalne vlasti, koji su vjerujem svjesni dramatične situacije sa zagađenjem vazduha u cijelom regionu, međutim, trebaju više raditi i početi primjenjivati konkretne, sistematske mjere. One obuhvataju odbacivanje starih, dotrajalih tehnologija i uvođenje novih, zajedno sa senzorima za mjerenje kvaliteta vazduha, umjesto zastupljene prakse korištenja jeftinih goriva za grijanja nauštrb zdravlja građana. To jeste skupo, ali obavezno ako želimo nešto promijeniti. Nemojte me pogrešno shvatiti, nisam ja ta koja će ponuditi rješenje, niti imam neko spremno. Ono u šta jesam sigurna jeste da ovaj nivo zagađenosti vazduha predstavlja ozbiljnu prijetnju našim životima.

Što se tiče građana, njima je izbor prilično ograničen raspoloživim sredstvima, ali ako bi postojao sistematski prelazak na zdravija i naprednija rješenja i uz eventualne poticaje za poboljšanje kvaliteta vazduha, a ujedno i za borbu sa klimatskim promjenama generalno, građani bi sigurno znali šta žele za sebe i svoju djecu.

To nam je jedan od zadataka, da insistiramo na ovoj tematici kao prioritetu u našim susretima sa vladama iz regiona, da pratimo šta je urađeno, da osiguramo da mjere protiv klimatskih promjena, odnosno evropski „zeleni plan“ ima svoj pandan u regionu, jer, kao što je već rečeno, klimatskim promjenama ne treba šengenska viza, one slobodno putuju svijetom, zaobilazeći sve ljudske granice. Predsjednica Evropske komisije Ursula von der Leyen je nedavno prilikom predstavljanja evropskog „zelenog plana“ posebno pomenula Zapadni Balkan i potrebu da region bude dio tog plana i da se u tom smislu usko saraduje. Tome je doprinijelo podizanje svijesti o neophodnosti pronalaženja rješenja za ovo pitanje, i u tom duhu trebamo nastaviti. Činjenica da je Evropska unija odlučna da odgovori na klimatske izazove obavezuje i nas same, zar ne? Zaista moramo djelovati i pokazati da su nam životi i dobrobit naših građana jednako važni kao što su Evropskoj uniji važni životi i dobrobit njenih građana. Vijeće za regionalnu saradnju periodično naručuje provođenje stručnog istraživanja uticaja klimatskih promjena u regionu kako bi se regionalni prioriteti mogli lakše postavljati na temelju nalaza i prognoza u različitim sektorima.

Upravo se u tom smislu još jednom potvrđuje neizbježnost regionalne saradnje. Radi se, naime, o tome da mi živimo zajedno. Uzmimo za primjer rijeku Savu na sjeveru Bosne i Hercegovine. To je prirodna granica između Hrvatske i Bosne i Hercegovine ili, ako hoćete, između Evropske unije i Bosne i Hercegovine. Ako želimo čistu vodu, moramo očistiti obje obale rijeke. Situacija je ista i sa Skadarskim jezerom između Albanije i Crne Gore. Priroda i njeni resursi, kao i zdravlje građana naša su zajednička odgovornost ili, ako želite, izvor snage o kojem zajednički trebamo voditi računa.

Vijeće za regionalnu saradnju već godinama omogućava regionalni dijalog na ministarskom nivou i osigurava da zaštita okoliša i mjere protiv klimatskih promjena ne budu potisnute na margine planova i programa. Ministarska konferencija posvećena prelasku na „zeleni program“ trebala je biti održana u decembru prošle godine u Tirani, dan nakon razornih zemljotresa koji su pogodili Drač i Tiranu, što predstavlja zastrašujući simboličan znak. Konferencija je odložena i održat će se uskoro, a o njenim ishodima ćemo vas blagovremeno

obavijestiti. Ono što je sigurno jeste da mjere u borbi protiv klimatskih promjena trebaju imati istaknutije mjesto u regionalnim programima, a ne biti samo dogovor na prirodne katastrofe koje nas, s vremena na vrijeme, podsjećaju na to da smo ranjivi.